

NÉMETORSZÁG ÉS A MIGRÁCIÓ

SUHAJDA ATTILA

Absztrakt

A tanulmány a Németországot érintő, 2015-ben kezdődő migrációs folyamatra és társadalmi hatásaira fókuszál. Kitér a 2015 előtti német migrációs politikákra, majd a 2015-ös migrációs helyzet társadalomra gyakorolt hatásai közül az országba érkezők társadalmi integrációját, a belpolitikai helyzetet, a terrorizmus és a bűnügyi helyzet változását tárgyalja.

Kulcsszavak: Németország, migráció, integráció, politika

A német migrációs politika 2015 előtt

Németország, ahogy napjainkban, úgy 2015 előtt is migrációs célország volt. Ez több tényezőre vezethető vissza. Az egyik az, hogy az ország rendkívül nagy ember- és gazdasági veszteséggel jött ki a második világháborúból. Az ország talpra állásához külföldről érkezők segítségére is szükség volt. A világháborút követő két államra szakadás eltérő migrációs politikát jelentett a létrejött országokban. A két állam fejlettségi különbsége a keleti részben igényt keltett az elvándorlásra a nyugati rész felé. Ennek megakadályozása érdekében épült a berlini fal (1961), és ez volt az egyik okozója a vasfüggöny mögötti többi országhoz képest szigorúbb határellenőrzésnek a két német állam határán. Ennek ellenére létezett legális módja az áttelepülésnek, mely változó intenzitással (átlagosan évente tízezer fő) zajlott (Schlachta, 2015). A nyugatnémet állam a mezőgazdasági és az építőipari szektorban keletkezett munkaerőhiányt először az áttelepítettekkel és a keleti részről menekültekkel igyekezett betölteni. Amikor e folyamatnak megmutatkoztak a korlátai, a Német Szövetségi Köztársaság (a továbbiakban: NSZK) államközi szerződésekkel biztosította külföldi munkaerő érkezését. 1955-ben Olaszországgal, 1960-ban Görögországgal és Spanyolországgal, 1961-ben Törökországgal, 1963-ban Marokkóval, 1964-ben Portugáliával, 1965-ben Tunéziával, 1968-ban pedig Jugoszláviával állapodtak meg a munkaerő áramlásáról. 1964-ben érkezett az egymilliomodik vendégmunkás az NSZK-ba, egy portugál férfi személyében. Ez a migráció tehát szabályozott volt, az országban dolgozni vágyókat előzetesen ellenőrizték, és tar-

tózkodási engedélyük meghatározott időtartamra szól. Ennek ellenére voltak olyanok, akik az engedélyezett tartózkodási idő után is az országban maradtak. A köölajválság miatt 1973-ban leállították a vendégmunkások alkalmazását (*Anwerbestopp*), az országban lévő vendégmunkások pedig eldönthették, hogy az NSZK-ban maradnak, vagy visszatérnek kiinduló országukba. 1955 és 1973 között tizennégymillió vendégmunkás érkezett az NSZK-ba, s ebből tizenegymillió hazatért. Így tehát maradt egy hárommillió főt számláló, vendégmunkásokból álló társadalmi csoport (Bartha, 2016).

A munkavégzés-motivációjú migráció jelen volt a keletnémet területeken is, ahova elsősorban a keleti blokkhoz tartozó és azzal szimpatizáló államokból (például Kubából) érkeztek. A keletnémet lakosság számának csökkenése miatt is szükség volt munkáskézre (Német Statisztikai Évkönyv, 2019: 27). A nyugati területeket megcélzó emberek sajátos csoportja volt a *Spätaussiedler* (későn hazatelepülő) kategória, melybe olyan emberek tartoztak, akik a második világháború vége előtt Németország területén laktak, és/vagy onnan valamilyen külső tényező hatására távoztak, valamint az új lakhelyükön is a német etnikumhoz tartozóként voltak bejegyezve, emellett pedig bizonyítottan beszélték a német nyelvet. Ha ezek a tényezők fennálltak, az ilyen egyén német útlevelet és állampolgárságot kaphatott, s támogatták az országban (NSZK) való beilleszkedését. Az 1950 és 2004 között Spätaussiedlerként az NSZK-ba (melyhez 1990-ben csatlakoztak a volt NDK-s tartományok) érkezők 32,5%-a Lengyelországból, 51,7%-a a korábbi Szovjetunió területéről, 9,7%-a pedig Romániából indult útnak (Bartha, 2016).

A Németország felé irányuló migráció másik tényezője, hogy az előregedő korfával (Német Statisztikai Évkönyv, 2019: 25) rendelkező német társadalom fokozottan rászorul a külföldi munkáskézre számos gazdasági részterületen (például az idősgondozásban) és olyan alacsony presztízsű munkákban (Wallraff, 1987), melyeket a német társadalom már nem szívesen akar elvégezni. Szintén munkaerőigénnyel rendelkeztek és rendelkeznek a német nagyvállalatok, melyek prosperitása és bővülése újabb munkaerőigényt generált és generál. Az ezt alakító tényező véleményem szerint a vállalati munkavégzés egy részének kiszervezése (Kínába, Kelet-Közép-Európába és a fejlődő országokba), valamint a jövőben a robotizáció.

Szintén tényezője a Németországba irányuló migrációnak az európai és világszinten viszonylag jó hírnévnek örvendő német egyetemeken való tanulás lehetősége. Sajátos migrációs motivációnak tekinthető a korábban Németországba migrációval érkezők családgyesítésének lehetősége, melyet egyre szigorúbban szabályoznak.

A migráció szempontjából sajátos a németországi orvosok helyzete. Egyrészt a négy-öt-szörös túljelentkezés ellenére kevés orvostanhallgatót (3000 fő/év) vesznek fel egyetemre,

jelentős részük a képzés után külföldre (főként az USA-ba és Svájcba) távozik, s helyükre elsősorban Kelet-Közép-Európából érkeznek, így viszont az őket küldő országok egészségügyi helyzete romlik (Petrus, 2019).

Szintén figyelemre méltó, hogy a Németországból kifelé irányuló migráció mértéke is növekszik (Német Statisztikai Évkönyv, 2019: 54). Ennek motivációja lehet a munkahelyváltás, a továbbtanulási lehetőség, a nyugdíjaskor eltöltése, külföldi munkavállalók esetében a hazatérés vagy a földrajzi közeledés a származási országhoz. A német állampolgárok körében 2017-ben a következők voltak a legnépszerűbb migrációs célországok: Svájc (15 784 fő), USA (10 585 fő), Ausztria (9660 fő), Egyesült Királyság (6667 fő), Spanyolország (5959 fő), Törökország (5841 fő), Franciaország (5149 fő), Lengyelország (5069 fő), Hollandia (3319 fő) és Ausztrália (3265 fő) (Német Statisztikai Évkönyv, 2019: 56).

A német menekültpolitika

A nyolcvanas években a benyújtott menekültkérelmek egy részét a német szociális rendszer előnyeihez való hozzáférés¹ motiválta. Ez így volt a kilencvenes évek első felében is. Ennek megfelelően a menedékkérelmet benyújtókat „gazdasági menekülteknek” és „szociáluristáknak” nevezték. A menekültkérdés elvesztette jelentőségét az alaptörvény 1994-es módosítását követően, mely jelentősen korlátozta a kérelem benyújtásának és kedvező elbírálásának lehetőségét. Angela Merkel kancellársága kezdetén, 2005-ben számos ponton liberalizálták a menekültkérelem benyújtásának feltételeit. Ennek ellenére a Merkel-kormányok idején 2014-ig számos intézkedés nehezítette a menekültek helyzetét. Ezért nevezik e vezetést a 2014-es változtatásig a menedékkérőket elhárító kormánynak (*Abwehrregime*). A nehezítő intézkedések a következők voltak: öt év várakozás a munkaengedély megszerzéséig, csökkenő szociális juttatások, kijelölt lakhely, alacsony szintű egészségügyi szolgáltatások (Zohlnhöfer–Saalfeld, 2019: 516–517). 2014-ben kezdte éreztetni hatását a Willkommen-politika, amely mögött az a gondolat állt, hogy az érkező menekülteket sikeresen tudják integrálni a társadalomba és a munkaerőpiacra (enyhítve annak munkaerőhiányát), így azok hozzá tudnak járulni a német gazdaság prosperitásához. A 2015-ös migrációs helyzet következtében létrejött az *Asylpaket1* (Első menekültpaktum), amely kijelölte biztonságos fogadó országnak Albániát, Montenegrót és Koszovót, ahonnan az odaérkezőknek be lehet nyújtani a menekültkérelmet Németországban. 2016 márciusában jött létre az *Asylpaket2* (Második menekültpaktum), mely lehetővé tette a gyorsított kitoloncolást. Ezenkívül több segítő és korlátozó intézkedés született. Lehetővé tették a menekültek családjainak más ország segítségével történő védelem alá vételét, a régebb óta jelen lévő, jól integrálódott minősítést kapó menekültek számára pedig megadták a tartózkodási engedélyt. A mene-

1 – Idetartozik a családegyesítés is, amelyre területi korlátok miatt nem térek ki.

dékkérők munkaerőpiacra lépése is könnyebb lett. 2016 augusztusában lépett életbe az integrációs törvény, mely munkaerőpiaci alapon képzei el a társadalmi integrációt, valamint előírja, hogy milyen képzésben kell részt vennie az országba érkezőknek, és milyen munkalehetőségekkel rendelkezhetnek (Zohlnhöfer–Saalfeld, 2019: 522–526).

A német integrációs politika

Az 1973 és 1998 közötti időszak alapvetően restriktív szakasznak (*Abwehrphase*) tekinthető a külföldiek Németországba érkezése és integrációja tekintetében, melyet az állam a civil szervezetekre bízott. Ez 1998-ban változott meg, a szociáldemokrata Gerhard Schröder kancellár hivatalba lépésével, aki „eltökélt politikát folytatott az integráció mellett”. Így a korábbi elhárító attitűdöt elfogadó(bb) integrációpolitika (*Akzeptanzphase*) követte. Ennek egyik intézkedése volt, hogy Németország zöldkártyát biztosított magasan képzett IT-szakértőknek. (Külön elemzés témája lehet, hogy Schröder integrációs politikája mennyire volt szimbolikus, és mennyi volt a valódi hatása.) A Schrödert váltó Merkel kormány-nyilatkozatában „a korszak kulcskérdésének” tekintette az integrációt. Már az első évben, 2005-ben megalkották a bevándorlási törvényt (*Zuwanderungsgesetz*), melynek hivatalos elnevezése: az EU állampolgárai bevándorlásának, tartózkodásának, integrációjának szabályozásáról szóló törvény. Ehhez a feladathoz rendelte hozzá illetékes szervnek az állam a Szövetségi Migrációs és Menekültügyi Hivatalt (BAMF). Ezt a dátumot tekintik fordulópontnak a német migrációs politikában, mert ekkor az állam törvényalkotás formájában, deklaráltnak (de szabályozottnak) a migráció könnyítése felé fordult. Ennek következménye volt, hogy több tartományban integrációért felelős minisztériumot jelöltek ki, melyek szövetségi szintű csúcsrendezvényeken konzultáltak egymással. Ennek a törvénynek az eredménye volt, hogy a tartományok saját hatáskörükben integrációs intézkedéseket hajtottak végre, és német nyelvtanfolyamokat szerveztek az érkezők számára. Ennek megfelelően a migráció és a társadalmi integráció kulturális töltetet kapott (Zohlnhöfer–Saalfeld, 2019: 518–519).

A német munkaügyi migrációs politika

A fent leírtakkal összhangban, 1973 és 2005 között korlátozó intézkedések jellemezték a munkaügyi migrációs szakpolitikát. Emögött – a korábban említett okokon túl – a német munkaerő (például 1990 után az NDK összeomlásakor munkanélkülivé vált keletnémetek) előnyben részesítésének szándéka állt, mely része a német gazdaságpolitikai modellnek. A 2005-ös törvény munkaerőpiaci liberalizációt hozott magával. Ez természetesen nem volt egységes folyamat, előfordultak megtorpanások 2007-ben, 2009-ben és 2011-ben, részben

a gazdasági válság miatt. A munkaerőpiaci liberalizáció egyik lépése volt, hogy egy adott állás betöltésénél egy német vagy EU-s állampolgárt előnyben részesítettek egy harmadik országból érkező állampolgárral szemben. Németországban 2012-ben érvényesítették végre az EU irányelvét a harmadik országból érkező magasan képzett szakemberek foglalkoztatásának könnyítéséről. Az ilyen státuszú emberek megkapták az EU-s kékkártyát, mellyel munkát vállalhattak az unió területén. Ehhez a munkavállalási engedélyhez fél éves németországi vízum társult, amennyiben a dolgozni vágyó rendelkezett érvényes munkaszerződéssel egy német cégnél. A német szakpolitika örült ennek a foglalkoztatási lehetőségnek, mert az ilyen jelentkezők számára a német átlagjövedelemnél kevesebb fizetés volt előírva. A munkaerőpiac megnyitásához erős gazdasági lobbí (mely hangsúlyosan hivatkozott a demográfiai tényezőkből fakadó munkaerőpiaci helyzetre) és médiakommunikáció (*soft power*) társult, mely az idő előrehaladtával egyre nagyobb mértékben tematizálta a közbeszédet (Zohlnhöfer–Saalfeld, 2019: 519–522). Ez a légkör teremtette meg a Willkommen-politika társadalmi elfogadottságát.

A 2015-ös migrációs válság

A válságnak voltak előjelei. A kulcskérdés természetesen mindig az, hogy az előjeleket hogyan értelmezik, és azok milyen intézkedéseket indukálnak. Az értelmezéshez négy szintet sorol fel a korábban már többször említett és hivatkozott kormányértékelő dokumentum. Az első szint, ahol a migrációt előrejelző információ keletkezik, melyet valamilyen csatornán, elsősorban a médián (második szint) keresztül megismer a társadalom, és tagjai kritikával, illetve egyéb személyes értelmezéssel vagy anélkül leképezik maguknak (harmadik szint), s ennek megfelelően viszonyulnak a témához, és ez befolyásol(hat)ja viselkedésüket, gondolataikat. Ezen a gondolatsoron részben kívül állhat a (szak)politika szintje. Ennek a különállásnak az az oka, hogy a (szak)politika a médián kívül más forrásokból is tájékozódhat, és döntéseit, viselkedését, hozzáállását más tényezők is befolyásolhatják. A (szak)politikai döntés direkt vagy indirekt formában visszahat a társadalom tagjaira, a társadalom pedig visszahat politikára, akár rövid távon is, például a választásokon (Zohlnhöfer–Saalfeld, 2019: 196–197).

A 2015-ös migrációs helyzetre az alábbi előrejelzések hívták fel a figyelmet: 2014. november 13-án egy Frontex-dokumentum erősödő Európa felé irányuló migrációt jósolt Törökország és Görögország irányából. 2014. december 18-án az ENSZ menekülteket segítő szervezetének vezetője 8,4 millió dollárt különített el azon tizennyolcmillió szír számára, akik háborús övezetben éltek. 2015 februárjában a pristinai (Koszovó) német követség jelentette kormányának, hogy a koszovói lakosság egyhatoda tervezi elhagyni az országot. A Szövetségi Migrációs és Menekültügyi Hivatal „tömegexodust” jósolt a balkáni útvonalra,

melyet erősödő migrációs nyomásra javított át. A belügyminisztérium 2015. március elején készült becslése azt mutatta, hogy akár egymillió fő felett is lehet a kontinens felé irányuló migráció. Ugyanebben a hónapban az EU határellenőrzésért felelős szervének vezetője fél- és egymillió közötti érkezőre számított csak Észak-Afrikából. Áprilisban a Gasim Migrációs Centrum belső jelentésében leírta, hogy a menedékkérők fő pull-faktorát² az anyagi juttatások jelentik. Ezeknek az adatoknak megfelelően a kormány 2015 tavaszától számolhatott azzal, hogy Németország migrációs célszország lesz (Zohlhnhöfer–Saalfeld, 2019: 197).

Angela Merkel viselkedése érdekes kettősséget mutatott a migrációs válság idején és az azt megelőző időszakban. 2014. október 31-én gyermekkorának meghatározó helyszínén, a templini templomban úgy fogalmazott, hogy ki kell utasítani a jól integrált migránsokat is, ha nincs tartózkodási engedélyük. 2015. július 15-én egy rostocki fórumon kijelentette, hogy különbséget kell tenni a háborús menekültek és az olyan migránsok között, akik a jobb élet reményében érkeznek Németországba. Emellett kitért arra, hogy nem járható út mindenkinek azt kommunikálni, hogy Németországba jöhet. Az eseményen jelen volt egy libanoni születésű, családjával Németországba költözött kislány, aki a hallottak miatt elsírta magát (Zohlhnhöfer–Saalfeld, 2019: 197–198).

Ezen attitűd megváltozásának egyik tényezőjét jelenthetik a migrációhoz kapcsolódó, 2015-ben történt tragikus események. Április 24-én a Földközi-tengeren nyolcszáz utasával együtt elsüllyedt egy migránsokat illegálisan szállító hajó. Augusztus 27-én egy osztrák autópályán hagyott gépjárműben hetvenegy migráns holttestét találták meg (Zohlhnhöfer–Saalfeld, 2019: 199–200). Szeptember első hetében nyilatkozott úgy a kancellár, hogy minden szír regisztráció nélkül léphet be az országba. Az álláspontváltozás egyik oka lehet, hogy vezető német politikusként a 20. századi német múlt miatt nem akart idegenellenesként fellépni. Egy másik lehetséges magyarázat, hogy úgy gondolta, előbb engedékeny módon lép fel, és igyekszik kezelni a kialakult helyzetet, és ha ez sikertelen, már kevésbé támadható módon kezd szigorúbb migrációkezelési politikába. Merkel szeptemberi kijelentése katalizálta a migrációt, ami számos térségben biztonsági deficitet hozott létre (Németországban, valamint a tranzitországokban is), és az lényegesen meghaladta a német befogadókapacitást. A kancellár később beismerte hibáját, és korrekciós intézkedéseket kezdeményezett, valamint megkötötte az Európai Unió és Törökország közötti megállapodást, mely számos tényező (Sallai–Ritecz, 2016) mellett nagyban hozzájárult ahhoz, hogy alábbhagyott az Európa felé irányuló migráció. A beérkezettek elhelyezése és társadalmi integrációja számos nehézséget hozott magával, melyek a mai napig éreztetik hatásukat.

2 – Pull-push faktorok: a migrációban részt vevőt vonzó és taszító tényezők, melyek befolyásolhatják az egyén döntését.

Belpolitikai változások a 2015-ös migrációs válságot követően

A migrációs helyzet problematikus kezelése bizalmatlanságot generált a (CDU/CSU és SPD pártokból álló) kormánnyal szemben. A migrációs helyzet okozta társadalmi sokkhatás egyik szövődménye az egyszerű, frappánsnak tűnő megoldások és szélsőséges gondolatok felé való elhajlás volt,³ mely a politikai pártpreferencia változásaiban is leképeződött. A szélsőségek felé fordulás egyik legrosszabb formája a radikalizmus, amely elsősorban a szélsőjobboldali csoportok felerősödésével járt együtt, mely kitermelte az ellenradikalizációs folyamatot, elsősorban a szélsőbal megerősödésével (Maaßen, 2019).

A belpolitikai változásokat a szövetségi és tartományi választások eredményeinek elemzésével kívánom szemléltetni. A német belpolitika egyik erényének tekinthető, hogy az emberek külön tudják választani a helyi politikát az országostól. Ennek megfelelően a tartományi választások eredményei jelentősen különböznek a szövetségitől.

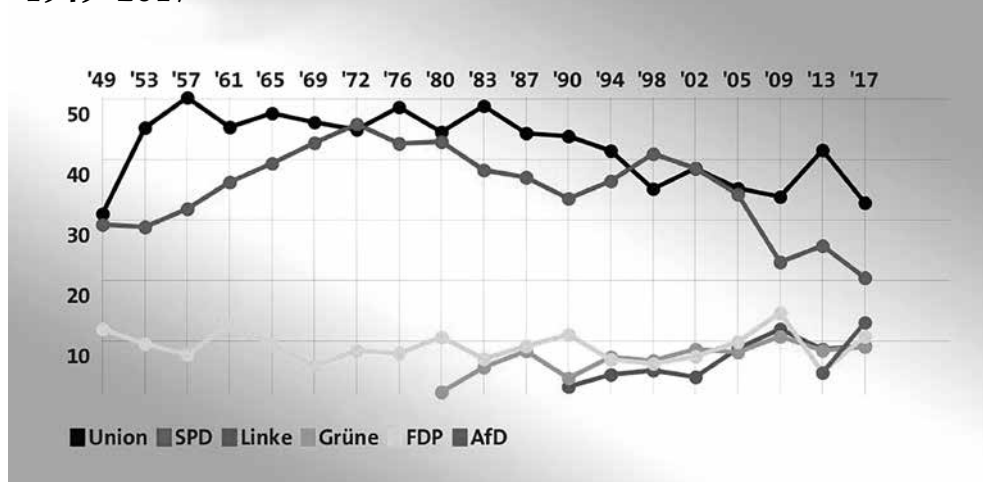
A 2020-ban legnagyobb támogatással rendelkező kormánypárt, a Kereszténydemokrata Párt (CDU) a jobbközépen foglal helyet a politikai palettán. A CDU testvérpártja a Bajor Keresztényszociális Unió (CSU), mely ahhoz hasonló módon definiálja politikai hovatartozását, de néhány politikai kérdésben eltérő álláspontot képvisel. A kormánykoalíció másik pártja, a Szociáldemokrata Párt (SPD) balközép ideológiát vall magáénak. Nem magyar értelemben liberális a Szabad Demokrata Párt (FDP), mely 1948 óta része a német politikai életnek. 1980-ban alakult meg a környezetvédelmet előtérbe helyező Zöld Párt (Bündnis90/Die Grünen). A rendszerváltozás közepette, 1990-ben jött létre a keletnémet kommunista párt és egy másik mozgalom egyesüléséből a Baloldali Párt (Linke), mely baloldali ideológiát vall magáénak. 2013-ban alakult az Alternatíva Németországnak (AfD) nevű radikális jobboldali párt, melyet 2013-ban kiábrándult CDU-s politikusok alapítottak. A párt teljesen másképp vélekedik a német belpolitikát meghatározó kérdésekről (a német közpolitika alapját jelentő alkotmány megítélése, a migráció, az euró-zóna-tagság, a külpolitikai irányvonal, a külföldi katonai missziók stb.).

A migrációs válság egyik eredménye, hogy a szavazók egy része kiábrándult a migrációs válság idején is regnáló jelenlegi kormánypártokból (CDU, SPD), és az alacsonyabb támogatottságú tömörülések felé fordultak. Ennek a folyamatnak a nyertese az AfD, mely a közvélemény-kutatások szerint (Infratest Dimap, 2020) a migrációs válság intenzitásának csökkenése után (2016) is meg tudta őrizni támogatottságát. Ez 15%-os érték körül mozog országos szinten, viszont a parlamenti szavazásokon e párt könnyedén a mérleg nyelve lehet. A jelenlegi helyzetben a többi politikai párt nem kíván (hivatalosan) nyitni az AfD felé. Ez felerősíti az egymásrautaltságot és a versengést a politikai pozíciókért.

3 – Ez a német társadalomnak természetesen csak egy részére igaz.

A pártpolitikai preferencia fent leírt változásai leképeződtek a legutóbbi, 2017-es szövetségi parlamenti választásokon, melyen az AfD, majdnem megháromszorozva támogatottságát a korábbi, 2013-as választáshoz (4,5%) képest, 12,6%-ot ért el. A kormánypártok veszítettek támogatottságukból, és a többi kis párt is növelte szavazati arányát.

Szövetségi választások Németországban 1949–2017

1. ábra: Az egyes pártok eredményei a német szövetségi választásokon 1949 és 2017 között (Az Union a CDU és CSU együttes eredményét mutatja, a többi párt rövidítéseinek magyar feloldása fentebb található.)

A fentiekől részben eltérő képet mutatnak a tartományi választások. Jelen pillanatban a tizenhat tartományból tizennégynek az élén a kormánypártok (CDU/CSU és SPD) valamelyike áll. Baden-Württemberget a Zöld Párt, Thüringiát pedig a Linke vezeti. Ahogy a szövetségi, úgy a tartományi választásokon sincs nagy különbség az egyes pártokra adott voksok száma között, így az 50% feletti arány megszerzéséhez állandó a koalíciós kényszer, ami egészséges politikai légkört eredményez. Az AfD támogatottsága jelentős eltérést mutat a volt keleti és nyugati területeken. A volt keleti országrészben a párt a tartományi választásokon szinte mindenütt a második erővé lépett elő, míg a nyugati területeken – két tartományt leszámítva – nem tudott dobogós helyet felmutatni (1. táblázat). Ennek oka, hogy ott más kérdések a választások központi témái. Az AfD választási sikerének fő tényezője a közvé-

lemény-kutatások szerint a jelenlegi politikai elittel való szembefordulása és a migrációval kapcsolatos álláspontja volt.⁴ A táblázatban láthatjuk, hogy a párt számos tartományban nem tudott jelöltet állítani. Az AfD jövője szempontjából meghatározó, hogy pártpolitikai tevékenysége meg tud-e jelenni az ország teljes területén, valamint témáival fenn képes-e tartani népszerűségét, vagy esetleg változtatni fog központi politikai témáin és a retorikáján.

Tartomány	A legutóbbi választás győztese	A CDU/CSU helyzete	Az AfD helyzete	Az AfD részvétele a választásokon (alkalom)
Berlin	SPD (2016, 21,6%)	2. hely (17,6%)	5. hely (14,2%)	1
Brandenburg	SPD (2019, 26,2%)	3. hely (15,6%)	2. hely (23,5%)	2
Sachsen-Anhalt	CDU (2016, 29,8%)	1. hely	2. hely (24,3%)	0
Sachsen	CDU (2019, 32,1%)	1. hely	2. hely (27,5%)	2
Thüringen	Die Linke (2019, 31%)	3. hely (21,7%)	2. hely (23,4%)	2
Mecklenburg-Vorpommern	SPD (2019, 30,6%)	3. hely (19%)	2. hely (20,8%)	1
Schleswig-Holstein	CDU (2017, 32%)	1. hely	5. hely (5,9%)	1
Niedersachsen	SPD (2017, 36,9%)	2. hely (33,6%)	6. hely (6,2%)	1
Hamburg	SPD (2016, 45,6%)	2. hely (15,9%)	6. hely (6,1%)	1
Bremen	CDU (2019, 26,7%)	1. hely	6. hely (6,1%)	0
Nord-Rhein-Westfalen	CDU (2017, 33%)	1. hely	5. hely (7,4%)	1
Rheinland-Pfalz	SPD (2016, 36,2%)	2. hely (31,8%)	3. hely (12,6%)	0
Saarland	CDU (2017, 40,7%)	1. hely	4. hely (6,2%)	1
Hessen	CDU (2018, 27%)	1. hely	4. hely (13,1%)	2
Baden-Württemberg	Grüne (2016, 30,3%)	2. hely (27%)	3. hely (15,1%)	0
Bayern	CSU (2018, 37,2%)	1. hely	4. hely (10,2%)	1

1. táblázat: A legutóbbi tartományi választások eredményei Németországban

(A vastagabb vonal felett a volt keleti tartományok, alatta pedig a volt nyugati tartományok szerepelnek.)

4 – Például a bajor tartományi választásokon: <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2018-10-14-LT-DE-BY/umfrage-afd.shtml> (letöltve: 2020. 01. 31.).

Migráció és integráció Németországban

A Német Statisztikai Hivatal minden mikrocenzus keretében évente vizsgálja a migrációs háttérrel⁵ és saját migrációs tapasztalattal rendelkező emberek társadalmi integrációját. A 2017-es mikrocenzus⁶ konklúziója, hogy egymástól eltérő módon integrálódtak a társadalomba a volt nyugati, illetve a volt keleti blokkból érkezők, valamint teljesen más integrációs folyamat jellemző az Európán kívülről érkezettek esetében, akiknek társadalmi integrációja érkezésideponttól és kiinduló országtól függően eltérő módon zajlott. A régóta Németországban tartózkodó, migrációs háttérrel vagy tapasztalattal rendelkező társadalmi csoportok (például lengyelek, olaszok, románok, törökök) társadalmi helyzete kis eltérést mutat a többségi német társadalométól az iskolai végzettség, a jövedelem és a munkaviszonyok terén. A némettől eltérő családmodell jellemzi a Közel-Keletről és Afrikából érkezőket. Komoly integrációs nehézségekkel küzdenek (a képzettség, a nyelvi akadályok, illetve a munkaerőpiaci helyzet terén) a saját migrációs tapasztalattal rendelkező, Közel-Keletről (a migráció során magukat többnyire Szíriából származónak valló) és Afrikából érkező bevándorlók (Suhajda, 2019).

Terrorizmus és migráció

A terrorizmus nem új jelenség Németországban. A volt NSZK területén tevékenykedett évtizedeken keresztül a Vörös Hadsereg Frakció, többek között keletnémet támogatással. Az 1972-es müncheni olimpián palesztin terroristák rendeztek vérfürdőt. A rendszerváltozást követően napjainkig a terrorcselekmények motivációi főként szélsőjobboldaliak és szélsőbaloldaliak voltak, de emellett jelen volt és van a migrációval érkezők otthoni konfliktusainak (például török–kurd ellentét) németországi folytatása terroristacselekmények formájában (is).⁷

Az Iszlám Állam előretörése és a felerősödő migráció e téren is éreztette hatását. Az ansbachi vonaton történt keses merényletre és a berlini karácsonyi vásár elleni kamionos támadásra az Iszlám Állam utasítása alapján és jóváhagyásával került sor. Mindkettőnek az elkövetője a 2015-ös migrációs hullámmal érkezett Németországba. A berlini támadó, a több álnévvel rendelkező Anis Amri közvetett kapcsolatban állt az ISIS németországi vezetőjének tekintett, letartóztatott, az „arc nélküli szónok” becenevet viselő Abu Walaával és az ISIS európai irányítójával, Abaaouddal (Hankiss, 2017).

5 – Ebbe a kategóriába tartoznak azok, akiknek legalább az egyik szülőjük nem születéssel szerezte meg az állampolgárságot.

6 – A legfrissebb, 2018-as mikrocenzus adatainak elemzése külön tanulmányt érne meg. Véleményem szerint a csekély időbeli távolság miatt a két mikrocenzus között nincs komoly eltérés.

7 – A németországi terrortámadások listája: https://de.wikipedia.org/wiki/Liste_von_Terroranschlägen_in_Deutschland (letöltve: 2020. 01. 31.).

A terrorizmus helyzetének megítélésével kapcsolatban fontos látni, hogy a társadalomhoz ideális esetben nem jut el a megelőzőtt esetek híre, csak a sikeres támadásoké. A terror-elhárító munkát nehezíti, hogy a 2015-ös migrációs hullám jelentősen megnövelte azok számát, akik potenciális elkövetők lehetnek, és számos olyan ember érkezett ekkor, akiknek a személyazonosságáról hiányosak az információk.

Bűnügyi helyzet és migráció

Németországban a bűncselekmények és az elkövetők száma alapvetően csökkenő pályán van, a bűncselekmények felderítettségi mutatója pedig javul. A csökkenő trendet törték meg a migrációs válság évei (2015, 2016), valamint az ezt megelőző esztendő is. Ezekben az években a bűncselekmények és az elkövetők száma emelkedett, viszont 2016 után folytatódott mindkét mutató csökkenő tendenciája (Német Bűnügyi Statisztikai Évkönyv, 2018/1). Az egyre kevesebb elkövető körében nőtt a nem német állampolgárok száma (Német Bűnügyi Statisztikai Évkönyv, 2018/3: 22). A nem német állampolgárok körét illetően létrehozták a Zuwanderer részhalmazt, melybe olyan, nem európai uniós államokhoz tartozó személyek tartoznak, akik egyedül vagy csoportosan utaznak be szövetségi területre, hogy ott átmenetileg vagy huzamosabb ideig tartózkodjanak (Fórizs, 2018). Idesorolandók az engedély nélkül az országban tartózkodók, az engedéllyel az országban tartózkodók, ezen belül a menedékkérők, az egyéb tartózkodási engedéllyel rendelkezők, a kontingensmenekültek, a menedékjogot és nemzetközi védelmet szerzettek, valamint olyan személyek, akiket kiutasítottak, de ennek végrehajtása valamilyen okból nem lehetséges. A Zuwanderer kategóriáról 2013 óta vannak statisztikák: 2013 és 2018 között az idetartozók bűnelkövetésének több mint 80%-át engedélyekkel Németországban tartózkodók követték el, és annak háromnegyedét (tehát az egész 60%-át) az „egyéb tartózkodási engedéllyel rendelkező” kategóriába tartozók. Kivételt jelent ez alól 2015 és 2016, amikor az engedély nélkül Németországban tartózkodók bűnelkövetési aránya mindkét évben 34,5%-ot ért el a Zuwanderer kategórián belül (Német Bűnügyi Statisztikai Évkönyv, 2018/3: 138).

Összegzés

Németország – történelmi múltjából, korszerkezetéből, gazdasági helyzetéből fakadóan – sajátosan viszonyul a migrációhoz. Az ezzel kapcsolatos intézkedésekben egyszerre vannak jelen a migrációt támogató és azt kontroll alatt tartó rendelkezések. A 2015 környékén fel-fokozódott migrációra Németország (mint célország) nem volt kellőképpen felkészülve. A 2015-ös migrációs válság egyik tényezője lett a német belpolitikai viszonyok megváltozásának. A válság során érkezettek társadalmi integrációjában nehézségek figyelhetők meg.

A válság hatott a német bűnügyi helyzetre, viszont a migrációval érkezettek által elkövetett bűncselekmények nagy részét a tartózkodási engedéllyel rendelkezők követték és követik el. A migráció és a társadalmi integráció, valamint az erre vonatkozó szakpolitikai kérdések (a kitoloncolás lehetősége, a társadalmi juttatások, az oktatásban való részvétel elvárása) a közéleti témákhoz tartoznak, s jelenleg és a jövőben is részei lesznek a politikai közbeszédnek. A migráció megítélése a német politikai életnek is átalakító tényezője. A migrációt a politikai pártok egymástól eltérő módon ítélik meg, és a kezeléséről különböző elképzeléseik vannak. A témához kötődő populist (kisebbségben lévő) társadalmi hangulat kihasználása az egyik oka annak, hogy megnőtt a szélsőséges nézeteket valló AfD népszerűsége.

A Németországot érintő migráció több vonatkozásáról (például migrációtörténet, társadalmi integráció, a migráció kapcsolata a bűnözéssel) számos hazai (például Hettyey András, Ritecz György, Fórizs Sándor) és külföldi szerző is írt. Jelen tanulmány keretében rövid összefoglalásra volt lehetőség, az egyes fejezetek önmagukban is külön tanulmány témái lehetnének.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- *A német tartományi választások eredményei*: <https://wahl.tagesschau.de/> (letöltve: 2020. 01. 31.).
- *Bajor tartományi választási eredmények és az ahhoz kapcsolódó közvélemény-kutatások*, 2018: <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2018-10-14-LT-DE-BY/umfrage-afd.shtml> (letöltve: 2020. 01. 31.).
- BARTHA ATTILA (2016): *A Németországba irányuló migráció földrajza 1950-től napjainkig*, 15–19., <http://midra.uni-miskolc.hu/document/24067/18861.pdf> (letöltve: 2020. 01. 31.).
- FÓRIZS SÁNDOR (2018): Külföldiek, menekültek a német bűnügyi statisztikában, in HAUTZINGER ZOLTÁN – GAÁL GYULA (szerk.): *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XX.*, Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály, 166., <http://www.pecshor.hu/periodika/XX/forizs.pdf> (letöltve: 2020. 01. 31.).
- HANKISS ÁGNES (2017): A „magányos farkas” legendája, *Arc és Állarc*, I. évfolyam, 2017/2–3., 208–209.
- INFRATESTDIMAP (2020): *Közvélemény-kutatása 2021-es választások pártpreferenciájáról*, <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/f-a-z-wahlbarometer-14406977.html> (letöltve: 2020. 01. 31.).
- MAASSEN, HANS GEORG (2019): Előadás, Budapest, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, 2019. november 20.
- *Német Bűnügyi Statisztikai Évkönyv 2018*, 1. kötet: *Bűnesetek – Elkövetők – Okozott kár*, 3. kötet: *Elkövetők*, Wiesbaden, 2019, https://www.bka.de/DE/AktuelleInformationen/StatistikenLagebilder/PolizeilicheKriminalstatistik/PKS2018/pks2018_node.html (letöltve: 2020. 01. 31.).
- *Német Statisztikai Évkönyv 2019*: 25., 27., 54., 56., https://www.destatis.de/DE/Themen/Querschnitt/Jahrbuch/statistisches-jahrbuch-2019-dl.pdf?__blob=publicationFile (Letöltve: 2020. 01. 31.)
- PETRUS SZABOLCS (2019): *Keletről nyugatra, délről északra – orvosexodus Európában*, <http://azuzlet.hu/keletrol-nyugatra-delrol-eszakra-europai-orvosexodus/> (letöltve: 2020. 01. 31.).

- SALLAI JÁNOS – RITECZ GYÖRGY (2016): *A migráció okai, trendjei és kezelésének lehetőségei 2.0*, Budaörs, Hanns Seidel Alapítvány.
- SCLACHTA KRISZTINA (2015): Német–német migráció a XX. század második felében, *Forrás*, 47. évfolyam, 2015/7–8., 71., <http://www.forrasfolyoirat.hu/1507/slachta.pdf> (letöltve: 2020. 01. 31.).
- SUHAJDA ATTILA (2019): 2017-es pillanatkép a németországi legfontosabb „migráns” társadalmi csoportokról, *Határrendészeti Tanulmányok*, XVI. évfolyam, 2019/1., 77–85.
- WALLRAFF, GÜNTHER (1987): *Legalul*, Budapest, Magvető.
- ZOHLNHÖFER, REIMUT – SAALFELD, THOMAS (2019): *Szünet közben, politikai változás és válságmenedzsment – a Merkel-kormány mérlege 2013–2017*, Wiesbaden, Springer Fachmedien Wiesbaden GmbH, 196–200., 516–525.

ÁBRAJEGYZÉK:

- 1. ábra: Az egyes pártok eredményei a német szövetségi választásokon 1949 és 2017 között. Forrás: <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2017-09-24-BT-DE/index.shtml> (letöltve: 2020. 01. 30.).
- 1. táblázat: A legutóbbi tartományi választások eredményei Németországban. Átvett adatok alapján saját szerkesztésű táblázat. Forrás: <https://wahl.tagesschau.de/> (letöltve: 2020. 01. 31.).

GERMANY AND MIGRATION

Abstract

This study focuses on Germany in connection with the migration process started in 2015 and its' social impact. The study touches the topic of the German migration politics before 2015. In the case of social effects, the study touches the topic of social integration of the immigrants, the changes in the condition of the internal politics, the case of terrorism as well as the changes of the criminal conditions.

Keywords: Germany, migration, integration, policy

Suhajda Attila

A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola hallgatója.

